

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, старшого викладача
Назаренко Марини Павлівни

на дисертацію Тарківської-Нагиначук Олени Дмитрівни
«Педагогічні умови розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів
музики в процесі фахової підготовки»

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Актуальною проблемою мистецької педагогіки залишається на сьогодні питання удосконалення професійної підготовки вчителя музичного мистецтва у вищій школі. Високі вимоги сучасного суспільства до якості загальної освіти, а відтак, важливість забезпечення зростаючих потреб сучасної школи у висококваліфікованих учителях зумовлюють необхідність постійного оновлення освітніх програм, розробки нових, ефективних технологій підготовки педагогічних кадрів.

Дисертаційна робота Тарківської-Нагиначук Олени Дмитрівни виконана на належному теоретичному і методологічному рівні, вирізняється своєю змістовністю, оригінальністю, неординарністю та інформаційною насиченістю, а відтак якісно збагачує наукові погляди щодо розв'язання проблеми сучасної мистецької галузі, а саме – реалізації педагогічних умов розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Актуальність звернення Тарківської-Нагиначук Олени Дмитрівни до обраної для дисертаційного дослідження теми не викликає сумніву, оскільки висвітлює проблему, котра сьогодні для професійної мистецької освіти України дійсно на часі. Доцільність і своєчасність досліджуваної проблематики визначається її спрямованістю на пошук шляхів удосконалення професійно-особистісного розвитку сучасного фахівця-музиканта відповідно вимог мистецької парадигми освіти XXI століття.

Актуальність теми дослідження підтверджується також і тим, що дисертаційна робота виконана відповідно до комплексної програми наукових досліджень кафедри теорії музики і музичного виховання Київського національного університету культури і мистецтв «Теоретико-методичні та творчо-виконавські засади розвитку особистості в сфері музичного мистецтва» (номер державної реєстрації 0117U002887).

Можна повністю погодитися з автором, що багато аспектів проблеми розвитку метро-ритмічного чуття майбутнього вчителя музики в ансамблі українських народних інструментів залишилися поза гідною увагою

дослідників: на сьогодні не розкрито її зміст і структуру, можливості діагностування, методичку розвитку, що закономірно, негативно позначається на якості музично-педагогічної освіти. Загалом проблеми, що виникають у процесі розвитку метро-ритмічного чуття студентів у процесі фахової підготовки, є відображенням суперечностей між: сучасними вимогами суспільства до фахової підготовки майбутніх учителів музики та недостатнім навчально-методичним забезпеченням формування та розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти; потребами суспільства у вчителів музики, спроможних здійснювати поліфункціональну творчу діяльність, та репродуктивним змістом їхньої традиційної фахової підготовки; теоретичними досягненнями мистецької педагогіки щодо технологій розвитку музичних здібностей та недостатньою розробленістю питань розвитку метро-ритмічного чуття в специфічних умовах народно-інструментального виконавства; зростаючою науково-педагогічною інформацією щодо методів розвитку музичних здібностей, та недостатньою розробленістю методички розвитку метро-ритмічного чуття та втілення її в навчальних закладах.

Маємо засвідчити, що науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми, чітко й конкретно окреслено об'єкт і предмет дослідження. Обґрунтованість наукових результатів представленої роботи забезпечена використанням комплексу теоретичних, емпіричних, статистичних методів дослідження. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності, відповідно до програми і методички дослідження. Мета і завдання погоджено зі структурою та висновками дослідження.

Прискіпливе вивчення наукового доробку вітчизняних і зарубіжних науковців з обраної проблематики дозволило автору скоректувати напрям наукових розвідок, коректно вибудувати структуру дослідження та спрогнозувати наукові результати дослідницького пошуку, які відображено у 10 одноосібних наукових праць, опублікованих у провідних вітчизняних фахових та зарубіжних наукових виданнях

Структура роботи зумовлена логікою дослідження й складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, літератури до розділів, загальних висновків, 6 додатків. Повний обсяг дисертації становить 222 сторінки, основний текст викладено на 156 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 13 рисунків, список використаних джерел (287 найменувань, із них 20 іноземними мовами).

Відразу зазначимо, що одержані дослідником результати заслуговують на те, щоб бути віднесеними до того чи того рівня *новизни*. Так, автором *уперше* теоретично обґрунтовано сутність, зміст і структуру розвитку метро-ритмічного чуття майбутнього вчителя музики в умовах народно-інструментального ансамблю як базової детермінанти якості фахової підготовки фахівця, що уможливив представлення цього феномену як цілісного педагогічного явища; *уточнено* сутність поняття «розвиток метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики» як динамічного процесу, що відбувається у колективній творчості; *визначено* компонентну структуру та критерії розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики; *розкрито* специфіку організаційно-педагогічної роботи з ансамблем народних інструментів, яка уособлює поліфункціональну творчу діяльність з урахуванням структури, змісту, призначення та сучасних умов функціонування; *обґрунтовано* педагогічні умови розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики; *удосконалено* діагностичний інструментарій оцінки результатів професійної підготовки фахівців; подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо змісту, форм і методів розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані в ньому теоретичні положення привели до визначення педагогічних умов розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в народно-інструментальному колективі закладу вищої освіти. Педагогічні умови застосовано та експериментально перевірено в процесі викладання курсів «Методика роботи з інструментальним колективом», «Основи колективної творчості», «Оркестрово-ансамблевий клас», проведення спецсеминарів із проблеми вдосконалення форм і методів професійної підготовки майбутніх учителів музики. Методику розроблену автором на основі передового педагогічного досвіду, було впроваджено для підвищення ефективності освітнього процесу під час занять зі студентами спеціальності 025 «Музичне мистецтво» та 014 «Середня освіта (музичне мистецтво)».

Вірогідність і достовірність результатів дослідження підтверджено обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень, цілісністю та системністю їх аналізу, застосуванням під час наукового пошуку різнорівневих підходів, котрі сприяли отриманню адекватних результатів дослідження.

У сукупності наукові положення та практичні результати рецензованого дослідження розв'язують важливу проблему теорії та практики музично-

педагогічної освіти – проблему реалізації педагогічних умов розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

У першому розділі **«Теоретичні основи розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки»** охарактеризовано основи дефініції поняття проблеми дослідження; проаналізовано психологічні основи процесу розвитку «метро-ритмічного чуття», наукові музично-теоретичні, музично-педагогічні системи, спрямовані на його розвиток; обґрунтовано структурні компоненти методично-педагогічної системи формування метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Як позитив відзначимо, що автору вдалося досить ґрунтовно і водночас коректно охарактеризувати праці вітчизняних та зарубіжних авторів, здійснити теоретичний аналіз базових понять дослідження; розкрити специфіку роботи з ансамблем народних інструментів.

Погоджуємось з автором дисертації, що наріжну роль у фаховій підготовці належить українському інструментальному ансамблевому мистецтві музикування. Його роль у формуванні музиканта-виконавця як майбутнього вчителя музики виняткова. Адже саме у колективних формах музикування, при використанні дієвої методики, всебічно розвиваються музичні здібності виконавців-ансамблістів, до яких відноситься і метро-ритмічне чуття, яке поряд із усіма іншими музичними здібностями складає основу музикальності та сприяє емоційному розкриттю музично-естетичного потенціалу виконавців.

У дослідженні виявлено, що розвиток ансамблево-виконавського метро-ритмічного чуття можливий за умов впровадження методики поетапної роботи з музичним текстом під час читання з листа, розучування, концертного виконання.

Встановлено, що основою формування метро-ритмічного чуття майбутніх фахівців – учителів є: методика роботи з музичним текстом на етапах читання нот з листа, розучування, під час концертного виконання завдяки взаємозв'язку ритму з усіма іншими засобами музичної мови (ритмічного рисунку, метро-ритму, темпо-ритму, ритмо-динаміки, ритмо-агогіки, ритмо-гармонії, ритмо-побудови). Труднощі виконання метро-ритмічних побудов у ансамблі пов'язані з перебудовою індивідуального чуття виконавців до ансамблевого (колективного) чуття темпо-ритму виконання музичного твору.

Зазначено, що розвиток метро-ритмічного чуття майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки необхідно розглядати в діалектичній єдності проявів діяльнісного і особистісного, оскільки набуття спеціальних знань відбувається постійно. Інакше кажучи знання, навички удосконалення

особистих якостей набувають відповідного рівня завдяки постійній дії як студента (суб'єкта впливу), так і керівника народно-ансамблевого колективу, який здійснює такий вплив чи певну взаємодію з ними.

Також виокремлено специфіку роботи з ансамблем народних інструментів. Автор наголошує, що формування ансамблево-виконавського метро-ритмічного чуття відбувається безпосередньо в колективі. Детермінантами готовності до ансамблевого виконання постають досвід колективного виконання та набуте індивідуально-виконавське чуття. Труднощі виконання метро-ритмічних побудов у ансамблі пов'язані з: підлаштуванням індивідуального чуття кожного виконавця до ансамблевого чуття виконання темпо-ритму; набуттям виконавсько-ансамблевих навичок виконання на фундаменті розвинутого чуття виконання темпових агогічних відхилень; загальноансамблевим виконанням метро-ритмічних довжин; наявним досвідом ансамблевого виконання.

Конкретизовано *структуру* розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в ансамблі українських народних інструментів яка репрезентована органічною цілісністю таких її компонентів: *процесуального, когнітивного і цільового*, котрі в системі фахової підготовки не лише спрямовані на засвоєння знань майбутніми вчителями музики, а й на практичну продуктивну діяльність з народно-інструментальним колективом в умовах загальноосвітньої школи. Констатовано, що *процесуальний* критерій репрезентує рівень розвитку метро-ритмічного чуття студентів музичних факультетів; *когнітивний* відображає ступінь засвоєння студентом знань із формування метро-ритмічного чуття; *цільовий* відзначається спрямованістю на усвідомлення студентами навчальних завдань у ансамблі народних інструментів.

Особливий науковий інтерес викликає зміст матеріалів, представлених у другому розділі дисертації **«Організаційно-методичні засади розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики»**.

На основі аналізу ключових положень сучасних нормативно-правових актів, що регулюють процес професійної підготовки майбутніх педагогів загалом й учителів музичного мистецтва, зокрема, сучасних тенденцій та особливостей фахового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва у закладі вищої освіти виокремлено й обґрунтовано *педагогічні умови* підвищення ефективності впровадження методики розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в ансамблі українських народних інструментів, а саме: активізація особистісної зорієнтованості на суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладача зі студентами; спонукання до свідомого ставлення студентів щодо змісту та завдань роботи ансамблевого колективу; стимулювання використання новітніх форм і методів розвитку

метро-ритмічного чуття; використання пропедевтичного методу в процесі творчої діяльності. Автор підкреслює, що зазначені педагогічні умови матимуть ефективний вплив на перебіг освітньо-творчого процесу та стануть вирішальними для досягнення поставленої кінцевої мети: впровадження методики розвитку метро-ритмічного чуття в ансамблевому колективі як одного з головних чинників становлення професійних якостей майбутніх учителів музики.

На основі педагогічних ідей та наукового доробку вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячених підготовці майбутніх музикантів, у дослідженні виокремлено такі критерії оцінки розвитку метро-ритмічного чуття в ансамблі народних інструментів студентів закладів вищої педагогічної освіти: *мотиваційно-рефлексивний* (міра усвідомлення студентами навчальних завдань у ансамблі народних інструментів, формування ансамблево-виконавського метро-ритмічного чуття, ступінь володіння методами роботи з музичним текстом, ступінь розуміння значення виховання метро-ритмічного чуття для майбутніх учителів музики в умовах ансамблю народних інструментів); *когнітивно-пізнавальний* (володіння студентом знаннями стосовно метро-ритмічного чуття для ансамбліста-виконавця, оперування студентом спеціально ансамблевими поняттями (ритм, ритмічний рисунок, ритмічний акцент, ритмо-побудова; метр, метро-ритм, метричний акцент, метрична пульсація; темп, темпо-ритм, ритмо-агогіка)); володіння знаннями в галузі оркестрових функцій; *організаційно-змістовий* (рівень розвитку метро-ритмічного чуття студентів, міра набуття індивідуального музично-ритмічного чуття студента (чуття ритму, метру, темпу), розвиток метро-ритмічного чуття студента у таких формах роботи, як: читання нот з листа, засвоєння музичного матеріалу – розучування, концертне виконання, подолання труднощів виконання метро-ритмічних побудов в ансамблі).

Запропоновано рівні розвитку метро-ритмічного чуття (високий, середній, низький), що характеризують досліджуване явище та диференціюють якісні показники.

На особливу увагу заслуговує модель процесу розвитку метро-ритмічного чуття майбутнього вчителя музики в ансамблі українських народних інструментів (розроблена на основі результатів теоретичного аналізу проблеми розвитку метро-ритмічного чуття, а також практики професійної підготовки майбутніх учителів музики), у рамках якої комплекс підготовки майбутнього вчителя музики виконує основну функцію для розвитку його метро-ритмічного чуття.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності методики розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики»

автором дисертаційного дослідження висвітлено логіку організації педагогічного експерименту в межах виконання завдань дослідження; проведено діагностування рівнів розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в ансамблі українських народних інструментів; охарактеризовано основні етапи експериментальної роботи (*процесуально-змістовий, мотиваційно-пізнавальний, концептуально-цільовий,*) розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики, проаналізовано результати експериментального дослідження та доведено ефективність виокремлених педагогічних умов.

Отримані результати дослідження підтвердили дієвість визначених педагогічних умов та розробленої автором моделі розвитку метро-ритмічного чуття майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки.

Автореферат віддзеркалює основний зміст дисертації.

Високо оцінюючи дисертаційну роботу Тарківської-Нагиналюк Олени Дмитрівни вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, що виникли в процесі аналізу дисертації, й вимагають деяких уточнень і пояснень.

1. Здобувачу доцільно було б визначитися з поняттями «вчитель музичного мистецтва» чи «вчитель музики». Відповідно до нової концепції художньо-естетичного виховання та згідно з навчальними планами закладів загальної середньої освіти варто говорити про роботу вчителя музичного мистецтва.

2. Робота значно виграла б, якби автор показав місце міжпредметних зв'язків дисциплін навчального плану, які впливають на професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва.

3. Під час експериментальної роботи ґрунтовно описано етапність його проведення, використання педагогічних умов і досить стисло згадується про медіазасоби. Дисертація набула б більшої досконалості, якби автор детальніше представив особливості використання медіа-засобів з метою формування мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва учнівським творчим колективом.

4. Робота значно виграла б, якби «Модель розвитку метро-ритмічного чуття майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки», яка репрезентована у підрозділі 2.1., була представлена як одне із завдань дисертаційного дослідження.

5. Робота значно виграла б, якби висновки до кожного розділу дисертації були більш повними і відтворювали реальну картину змісту дисертаційного дослідження.

6. Текст дисертаційної роботи містить окремі стилістичні й технічні огріхи.

Утім, зроблені зауваження й побажання не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Тарківської-Нагиналюк Олени Дмитрівни «Педагогічні умови розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки». Автор виявив наукову ерудицію, досяг поставленої мети, чим зробив вагомий внесок у розширення й збагачення наукового знання з музичної педагогіки. Робота є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає чинним вимогам пп. 9,11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. № 56" від 27.07.2016 р., та іншим інструктивним вимогам МОН України, а її автор Тарківська-Нагиналюк Олена Дмитрівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри музичного мистецтва
та методики музичного виховання
Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Марина Назаренко

С.В. Омельченко
Учений секретар

Марина Назаренко *засвідчено.*